

УДК 338.48

РОЛЬ ТА ПРІОРИТЕТИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

С. Бугіль, к. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0003-4863-5235

Р. Ступень, д. е. н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-4951-2838

Львівський національний університет природокористування

© С. Бугіль, Р. Ступень, 2022

<https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.01-02.070>

Бугіль С., Ступень Р. Роль та пріоритети сільського зеленого туризму в соціально-економічному розвитку сільських територій

Подано результати дослідження ролі, тенденцій і проблем розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Показано зв'язок цього виду туризму із соціально-економічним розвитком сільських територій. Розвиток сільського зеленого туризму сприяє відновленню й покращанню інфраструктури сільських територій, зростанню чисельності зайнятого населення та підвищує доходи до державного й місцевих бюджетів. Орієнтація на диверсифікацію економіки сільських територій означає, що підприємницька діяльність стає ефективним засобом сприяння розвитку сільської економіки на засадах сталості та довгострокової стійкості. На основі узагальнень основних наукових концепцій проблематики дослідження уточнено сутність поняття сільського зеленого туризму, що дозволило обґрунтовано довести його відмінність від агротуризму та екологічного туризму. Концептуальне розуміння сільського зеленого туризму визначається як вид діяльності, спрямований на надання послуг розміщення, харчування, дозвілля, відпочинку та оздоровлення населення на територіях сільських поселень, без значного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище. Доведена необхідність державного стимулювання та підтримки суб'єктів сільського зеленого туризму на основі інструментарію стратегічного планування та прогнозування, включення сільського зеленого туризму до стимулюючих програм розвитку за напрямками пільгового кредитування та оподаткування, розробки маркетингових комунікаційних стратегій у сфері сільського туризму, адаптації нормативно-правової бази, що регулює сферу сільського зеленого туризму до стандартів, прийнятих у Європі, та сприяння реалізації інвестиційних проєктів розвитку сільського зеленого туризму. На основі SWOT-аналізу можливостей та потреб розвитку сільського зеленого туризму в Україні визначено сильні і слабкі його сторони, оцінено можливі шляхи розвитку та розкриття загроз. Рекомендовано впровадження екосистемного підходу у реалізацію програм соціально-економічного розвитку регіонів та розроблено напрямки підвищення екологічної безпеки туристичної діяльності в сільській місцевості. **Ключові слова:** сільські території, соціально-економічний розвиток, диверсифікація, сільський зелений туризм, агросадиба, стратегія, маркетинг, комунікації, туристична інфраструктура, туристична дестинація, екологізація, безпека.

Buhil S., Stupen R. The role and priorities of rural green tourism in the social and economic development of rural areas

The article presents findings of the study on the role, trends and problems of rural green tourism development in Ukraine. The connection of this type of tourism with the social and economic development of rural areas is shown. The development of rural green tourism contributes to restoration and improvement of rural infrastructure, growth of population employment, as well as rises revenues to state and local budgets. Focus on

the diversification of the rural economy means that business becomes an effective means of promoting development of the rural economy on the basis of sustainability and long-term sustainability. On the basis of generalizations of the basic scientific concepts of the research issues, the authors specify essence of the concept of rural green tourism that enables substantiating its difference from agrotourism and ecological tourism. Conceptual comprehension of rural green tourism is defined as an activity aimed at providing accommodation, food, leisure, recreation and health of the population in rural areas, without significant anthropogenic impact on the environment. The necessity of state stimulation and support of rural green tourism entities on the basis of strategic planning and forecasting tools, inclusion of rural green tourism in stimulating development programs of preferential lending and taxation, development of marketing communication strategies in rural tourism, adaptation of the regulatory framework, regulating the field of rural green tourism to the standards adopted in Europe and promoting the implementation of investment projects for development of rural green tourism. Based on the SWOT-analysis of opportunities and needs for the development of rural green tourism in Ukraine, its strengths and weaknesses have been identified, as well as possible ways of development and threats to the development of rural green tourism have been assessed. It is recommended to introduce the ecosystem approach to implementation of the programs of social and economic development of the regions and to develop directions for improving the environmental safety of tourism in rural areas.

Key words: rural areas, social and economic development, diversification, rural green tourism, farmstead, strategy, marketing, communications, tourist infrastructure, tourist destination, greening, security.

Постановка проблеми. Розвиток сільського зеленого туризму сприяє відновленню й покращанню інфраструктури та економічному розвитку сільських територій. У тих районах, де зростає кількість сільських зелених садиб, збільшується чисельність зайнятого населення, покращується інфраструктура, як соціальна, так і комерційна, а також зростають доходи до державного та місцевих бюджетів. Крім того, такий туризм географічно близький до вітчизняних туристів, прищеплює дітям любов і дбайливе ставлення до природи.

Суттєву роль сільський зелений туризм відіграє у підвищенні культурного та освітнього рівня сільського населення. Приймання та обслуговування відпочивальників спонукає селянські родини поновлювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни й санітарії, приготування їжі, комунікації з гостями (Корчинська, 2015, с. 61).

Проте без належної підтримки, відсутності нормативно-правової бази, недосконалості концептуального та інституціонального забезпечення з боку держави й ОТГ такий вид туристичної діяльності в Україні сьогодні функціонує винятково за рахунок особистої ініціативи та адаптивного ресурсу мешканців сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях вітчизняних авторів

доволі ґрунтовно розглянуті проблемні питання розвитку сільського зеленого туризму. Заслужують на увагу опрацьовані науковцями питання виявлення змістовної сутності основних категорій сільського зеленого туризму (Романюк, 2015) та сутності поняття «інфраструктура сільського зеленого туризму» (Сакун та Гакал, 2020), розкриття проблем та перспектив розвитку зеленого туризму в об'єднаних територіальних громадах (Замора, 2019), оцінки стану розвитку та проблем підприємництва у сфері сільського зеленого туризму (Корчинська, 2015).

Велике теоретичне та практичне значення має вивчення зарубіжного досвіду розвитку сільського зеленого туризму та його застосування в сучасних умовах України (Дудзяк, Славіна та Гуменюк, 2018; Івашина, 2021; Пилипенко, Прушківська та Кусакова, 2016; Оппельд та Гордіян, 2014).

Детально теоретичні й практичні аспекти організації та проведення такого виду туризму розглядає у своїх дослідженнях низка науковців (Горішевський, Васильєв та Зінько, 2003).

У працях окремих авторів досліджено специфіку організацій сільського зеленого туризму з точки зору стратегічного розвитку сільських територій (Демко та Кальченко, 2019).

Проблематику формування та функціонування туристичних дестинацій розгля-

дають у своїх наукових працях Кожухівська (2020), Любіцева та Третяков (2012).

Дослідження переваг кластерної моделі організації туристичного бізнесу в регіонах країни відображені у працях Бугіль (2020), Дутки та Савицької (2019), Бочана (2016).

Питання, пов'язані з наявною системою підготовки кадрів для сфери сільського зеленого туризму досліджені у працях Снітинського (2017), Бугіль (2020), Бондара (2018), Боруцької, Дудяка та Бугіль (2020).

Проте, незважаючи на значущість цих досліджень, для вітчизняної економічної науки проблема впливу сільського зеленого туризму на соціально-економічний розвиток сільських територій залишається актуальною.

Потребують подальшого дослідження: напрямки державної підтримки розвитку підприємств сільського зеленого туризму, проблеми формування туристичної інфраструктури сільського зеленого туризму, шляхи підвищення якості туристичних послуг, надавані сільськими садибами, розробка маркетингових комунікаційних стратегій у сфері сільського туризму, адаптація нормативно-правової бази, що регулює сферу сільського зеленого туризму до стандартів, прийнятих у Європі, підвищення туристичної безпеки тощо.

Постановка завдання. Наше завдання – дослідження ролі, тенденцій і проблем функціонування сільського зеленого туризму в Україні та розробка його пріоритетних напрямів розвитку в частині соціально-економічного розвитку сільських територій.

Методика дослідження та матеріали. Методика дослідження побудована на системному підході й діалектичному методі пізнання економічних, соціальних та екологічних аспектів в організації сільського зеленого туризму. У дослідженні використано: абстрактно-логічний метод – для визначення дефініцій «сільський зелений туризм», «агротуризм», «екотуризм»; діалектичний, компаративний та описовий методи – для розкриття суперечливих тенденцій розвитку сільського зеленого туризму в сучасних умовах; SWOT-аналізу – для визначення сильних і слабких сторін, оцінки

можливих шляхів розвитку та розкриття загроз у розвитку сільського зеленого туризму.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань розвитку сільського зеленого туризму, чинна національна та міжнародна нормативно-правова база, офіційні матеріали ГО «Спілка сільського зеленого туризму України».

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільських територій є одним із важливих питань державної політики України, оскільки поточна державна підтримка та стимулювання розвитку села циклічні та незбалансовані. З моменту затвердження Кабінетом Міністрів України 23 вересня 2015 року Концепції розвитку сільських територій України не вжито достатніх заходів для успішної її реалізації (Концепція розвитку сільських територій..., 2020).

На нашу думку, для організації ефективної політики регулювання розвитку сільських територій необхідно: на загальнодержавному рівні виробити відповідну стратегію, на регіональному рівні – програму дій, а на локальному – систему заходів з їх реалізації в контексті активного впливу громадянського суспільства.

Сьогодні більшість сільських територій в Україні монофункціональна з вираженою локальною агроспеціалізацією, що у кращому випадку супроводжується діяльністю агрохолдингів, а в гіршому – економічною стагнацією, масовою еміграцією та депопуляцією населення. Ефективної практики ведення малого і середнього підприємництва в сільських територіях практично немає, що потребує вдосконалення політики регулювання і стимулювання такої діяльності.

Диверсифікація сільського господарства залишається основною проблемою, яка гальмує розвиток сільських територій, оскільки останні є не лише сировинною базою для сільськогосподарської продукції, а й територіями для розвитку інших видів діяльності, пов'язаних із наданням послуг. Орієнтація на диверсифікацію економіки сільських територій означає, що підприєм-

ницька діяльність стає ефективним засобом сприяння розвитку сільської економіки на засадах сталості та довгострокової стійкості. Слід розуміти, що економічний розвиток громади забезпечується бізнесом, а завдання органів місцевого самоврядування – створювати сприятливі умови для його розвитку.

Позитивний досвід імплементації сільського зеленого туризму у структуру національної економіки є в багатьох країнах світу. Сьогодні звичне поняття дозвілля на узбережжі (концепція трьох «S» (Sun-Sea-Sand – сонце, море, пісок)) замінено на концепцію сільської пізнавальної подорожі з місцевими традиційними, екологічно чистими продуктами (концепція трьох «L» (Landscape-Lore-Leisure) – пейзажі, традиції, дозвілля). За даними Всесвітньої туристської організації, зелений туризм є одним із п'яти ключових стратегічних напрямків розвитку туристичної індустрії у світі (UNWTO...). З-поміж європейських країн зелений туризм найбільш поширений в Угорщині, Чехії, Великобританії, Іспанії, Італії, Німеччині, Франції. Європейські країни під егідою Ради Європи об'єдналися в Європейську федерацію сільського туризму «EuroGites» (Європейська федерація сільського туризму...). Основні цілі «EuroGites»: сприяння розвитку сільського зеленого туризму та цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму. Країнами-учасниками є: Австрія, Білорусь, Бельгія, Боснія-Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ізраїль, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Сербія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Великобританія, Швейцарія.

Україна має високий туристично-відпочинковий потенціал. Її територія містить унікальні природно-рекреаційні ресурси, об'єкти національної та світової культурно-історичної спадщини, де відбуваються важливі господарські, культурні та соціальні заходи. Туризм широко охоплює всі регіони України та є вагомим частиним економіки. Але для когось він локальний, а для когось має не лише національне, а й

міжнародне значення. Проте у структурі українського туризму близько 43 % припадає на курортно-оздоровчий туризм, і лише 9 % – на сільський, мисливський та інші професійні види туризму, тоді як, наприклад, у Франції частка сільського туризму в туристичному потоці сягає 33 %. Проте і рівень та якість послуг іноземних гостинних садиб значною мірою вирізняються від українських аналогів.

Слід зауважити, що в українському законодавстві офіційного визначення сільського зеленого туризму наразі немає. Не існує єдиних підходів до трактування цього поняття і серед науковців та практиків. У практиці господарювання оперують такими поняттями як «сільський», «агро», «фермерський», «екотуризм», проте не вказують чіткі межі та критерії їх детермінації. Складність у визначенні цих понять можна пояснити насамперед тим, що це багатогранна та міжсекторальна діяльність.

Романюк І. А. окреслює сільський туризм (*rural tourism*) як відпочинково-пізнавальний вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. На думку автора, він передбачає розвиток туристичних маршрутів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, інших атракцій, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами. Також як його основну туристичну дестинацію розглянуто сільську територію (Романюк, 2015).

Горішевський В. П., Васильєв Ю. В. та Зінько Ю. В. (2003) розглядають сільський туризм як один із видів екотуризму, що орієнтований на відпочинок з метою ознайомлення з навколишнім середовищем. Як правило, за такого виду відпочинку туристи відкривають для себе краєвиди дикої природи, місцевий колорит та усталені традиції.

Науковець Кифяк В. Ф. (2003) пояснює поняття «сільський, зелений туризм» як тимчасове переміщення туристів у сільську місцевість з метою відпочинку та ознайомлення з місцевим способом життя, культурою, традиціями, звичаями.

Як один із підвидів сільського туризму окремі автори виокремлюють агротуризм (*farm tourism*). Це поняття вужче і

використовується для означення відпочинку на базі сільського домогосподарства, або окремої ферми, підприємства, агрооселі. Сільський зелений туризм також передбачає відвідування місцевих культурно-історичних пам'яток, природних туристичних об'єктів.

Близьким до поняття «сільський зелений туризм» є поняття «екотуризм». Різниця в тому, що об'єктом екотуризму є дика природа (первинні, не порушені діяльністю людини ландшафти), а об'єктом зеленого туризму – вторинний ландшафт, тобто ландшафт, що змінився у процесі господарської діяльності людини.

Варто зауважити досвід міжнародної програми *WWOOF (Word Wide Opportunities on Organic Farms)*, що в перекладі означає «Всесвітні Можливості на Органічних Фермах». Ця програма передбачає обмін праці на житло. Турист, який виявив бажання скористатися такою послугою, працює на фермі декілька годин, а фермер за це пропонує йому житло і харчування в його садибі, при

цьому обмінні фінансові відносини відсутні.

Слід також зазначити, що глобальні зміни в послугах сільського туризму через пандемію COVID-19 призвели до його поділу на промисловий та суто сільський зелений туризм. З одного боку, сільським сімейним господарствам надаються можливості для розвитку та диверсифікації своєї діяльності наданням послуг сільської гостинності. З іншого боку, промисловий туризм вливається у сільську місцевість. Тому сьогодні вже існує два види сільського туризму: туризм на сільських територіях і власне сільський туризм.

На нашу думку, сільський зелений туризм – це вид діяльності, спрямований на надання послуг розміщення, харчування, дозвілля, відпочинку та оздоровлення населення на територіях сільських поселень, без значного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище.

Авторське бачення особливостей сільського зеленого туризму, агро- та екотуризму відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Характерні особливості сільського зеленого туризму, агро- та екотуризму*

Характерні особливості	Сільський зелений туризм	Агротуризм	Екотуризм
Мета	Відпочинок у сільській місцевості з екологічно чистим природним середовищем, ознайомлення з місцевою історією, культурою та традиціями і звичаями, участь у місцевих народних святкуваннях та етнографічних фестивалях	Рекреація, освіта, активне залучення до традиційних форм аграрного виробництва та господарювання	Знайомство з природно-рекреаційними особливостями місцевості, екологічна освіта, відвідування територій національних природних парків, заповідних зон, що мають природничу цінність, вживання екологічно чистої продукції
Місце дислокації	Сільська територія	Сільська територія	Території природних національних парків, заповідних зон, лісових та гірських масивів
Місце отримання послуг	Будинки сільських господарів, агрооселі, «Зелені садиби», етносадиби, сільські готелі, замки, історичні маєтки	Сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, екоферми	Будинки лісників, палатки посеред дикої природи, екокемпінги, екоглемпінги

* *Власні опрацювання автора*

Правове регулювання діяльності на ринку сільського зеленого туризму в Україні здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства України і Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ).

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють суспільні відносини у сфері сільського зеленого туризму, є: Закони України «Про туризм» (ст. 4, 6) (2020); «Про особисте селянське господарство» (ст. 1) (2020); «Про зайнятість населення» (п. 7 ст. 16) (2022); Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 2020 року № 149 «Про утворення Організаційного комітету з питань реалізації проєктів «Магніти України»» (зі змінами від 28 жовтня 2020 р. № 999) (2020); Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 «План заходів на 2021–2023 рік щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» (2021). Перебуває на стадії опрацювання проєкт Закону України «Про сільський та сільський зелений туризм» від 04.03.2021 р. № 5206 (2021).

Сьогоднішній розвиток ОТГ України спрямований на стимулювання ефективних програм розвитку туризму, які передбачають вживання комплексу заходів щодо вдосконалення системи управління туристичною діяльністю у громадах, створення умов для нарощування обсягів надання туристичних послуг, здійснення рекламно-інформаційної діяльності, а також розроблення інноваційних проєктів з питань розвитку перспективних видів туризму.

Значну роль у просуванні національного бренду сільського зеленого туризму відіграють громадські організації, зокрема ГО «Спілка сільського зеленого туризму України», мета якої – об'єднання власників бізнесу та туристів на найпотужніших комунікаційних та маркетингових платформах, створення привабливої та якісної альтернативи туристам для вибору відпочинку у сфері сільського зеленого туризму та допомога фермерським господарствам у забезпеченні умов для стійкого економічного розвитку.

До базових послуг сільського зеленого туризму відносять: приймання туристів, забезпечення проживання, кулінарні й транспортні послуги.

Додаткові послуги сільського зеленого туризму можуть передбачати: екскурсії та культурні програми (походи в ліс, гори, відвідування музеїв, архітектурних пам'яток, історичних місць, релігійних установ, участь в етнофестивалях, ярмарках тощо), оренду транспортних засобів, сауну, послуги апітерапії, прокат спорядження для риболовлі, кінні ферми, зоокутки, егерську діяльність, катання на човнах, катамаранах, реалізацію продуктів харчування, ягід, грибів, анімаційні послуги.

Найпопулярнішим в Україні видом сільського зеленого туризму є відпочинковий вид туризму, пов'язаний з перебуванням туристів у власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостьовому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства.

Ще один варіант зеленого туризму, який сьогодні розвивається в Україні, – екокемпінг. Екокемпінги – це облаштовані земельні ділянки, на яких встановлені столи, лавочки, зроблені огорожі, що робить місце більш-менш безпечним. Господар такої ділянки здає її в оренду під так зване палатне містечко. Бажано, щоб поблизу були доступ до питної води, вбиральня і, звичайно ж, облаштовані місця для сміття.

В Україні функціонування сільського зеленого туризму наявне майже по всій території країни, але з різним рівнем інтенсивності розвитку.

Пріоритетними регіонами для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є:

1. Західний регіон: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області.
2. Південний регіон: Запорізька, Миколаївська, Херсонська області.
3. Центральний і Північний регіони: Київська, Вінницька, Полтавська, Чернігівська області.

Рівень розвитку сільського зеленого туризму визначається наявністю комфортних умов проживання в сільських садибах, які віднесені до певної категорії та вимірюються специфічною символікою. В Україні система екологічної сертифікації й добровільної категоризації «Українська гостинна садиба»

розроблена всеукраїнською Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму та базується на польському досвіді. Схема сертифікації побудована на принципах зменшення шкідливого впливу туристичного об'єкта на екологію, підтримки народних

традицій, місцевої економіки, розвитку екологічно-сприятливих видів розваг і відпочинку.

Результати SWOT-аналізу можливостей та потреб розвитку сільського зеленого туризму в Україні відображено в табл. 2.

Таблиця 2

SWOT-аналіз можливостей та потреб розвитку сільського зеленого туризму в Україні*

Внутрішні чинники Зовнішні чинники	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
1	2	3
	<ul style="list-style-type: none"> – ОТГ мають значний, досі ще малоосвоєний, рекреаційний потенціал, що потребує пошуку альтернатив його раціонального та ефективного використання у туристичних цілях; – збережена етнокультурна самобутність українських сільських територій є ексклюзивною міжнародною туристичною перевагою, що дає змогу бути конкурентним осередком розвитку сільського зеленого туризму на європейському континенті; – прибутковість бізнесу у сфері сільського зеленого туризму; – близькість сіл до урбаністичних центрів; – наявність системи екологічної сертифікації та добровільної категоризації сільських садіб; – набуває все більшого поширення вирощування екологічно чистих продуктів; – досить висока готовність місцевого населення до ведення рекреаційно-туристичного бізнесу; – функціонування системи навчальних закладів, які готують фахівців туристичної галузі за різними напрямками; – підтримка туристичної діяльності державою 	<ul style="list-style-type: none"> – вплив пандемії COVID-19 призвів до кризового стану в індустрії туристичних послуг, закриття кордонів, ускладнення здійснення міжнародного туризму; – військовий конфлікт України з Росією унеможливорює туристичну діяльність та створює непривабливий імідж країни в очах іноземців; – прорахунки та недоліки процесів стратегічного планування розвитку туристичних регіонів України. Формалізація процедур розробки і затвердження стратегій, їх декларативність; – відсутність державної та регіональних стратегій розвитку сільського зеленого туризму; – відсутність соціальної реклами цього виду туристичної діяльності та престижності споживання; – низький рівень консультативної підтримки розвитку такого виду туризму; – слабка впізнаваність та привабливість сільських територій (відсутність бренду); – недостатній соціально-економічний розвиток сільських територій; – відсутність спеціальних програм фінансування та підтримки започаткування бізнесу у сфері сільського зеленого туризму; – брак програм розвитку та дорожніх карт туристичних дестинацій у сільській місцевості;

Продовження таблиці 2

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень розвитку туристичної інфраструктури в сільській місцевості; – відсутність вказівників, рекламних щитів, які б інформували туристів про туристичні об'єкти; – незадовільний стан локальних доріг, відсутність централізованого тепло- та водопостачання, соціально-побутових об'єктів у сільській місцевості; – необлаштованість сіл, обмежений вибір дозвілля та можливостей активного відпочинку, відсутність цікавих атракцій; – нерозвинена мережа електронного резервування; – незнання господарями сільських садиб іноземних мов; – слабка матеріальна база місцевого населення; – низький рівень доходів українських громадян; – несприятливий візовий режим із багатьма зарубіжними країнами, які є потенційними споживачами такого виду послуг
Можливості (О)	SO-стратегія	WO-стратегія
<ul style="list-style-type: none"> – диверсифікація сільськогосподарського виробництва, створення в сільській місцевості прибуткових видів виробництва товарів та послуг; – впровадження інноваційних форм аграрного виробництва та господарювання; – екологізація аграрного виробництва; – соціально-економічне відродження депресивних сільських територій; – розвиток та збереження етнокультурної самобутності населення, відновлення культурних та етнічних особливостей (обрядів, традицій, народних промислів); 	<ul style="list-style-type: none"> – дослідження туристичного потенціалу регіонів з визначенням основних напрямів туристичних послуг сільського зеленого туризму; – розробка стратегій розвитку сільського зеленого туризму держави загалом, регіонів та ОТГ; – розробка державних та регіональних механізмів стимулювання й підтримки суб'єктів сільського зеленого туризму; – розробка та реалізація системних стратегічних заходів розвитку інфраструктури сільського зеленого туризму; – активізація використання малоосвоєних рекреаційних ресурсів; – організація стимулювальних заходів щодо підвищення якості туристичного продукту на основі європейських норм та екологічних параметрів; 	<ul style="list-style-type: none"> – використання «інтегрованого менеджменту якості» через залучення всіх суб'єктів, які беруть участь у сільському туризмі, зокрема туроператорів, туристів, професійних організацій, місцевих та національних органів влади; – впровадження концепції автентичності продуктів сільського туризму, стрижнем якої є культурна спадщина, носіями якої є місцеві мешканці; – формування туристичних кластерів у сільській місцевості; – формування та популяризація туристичних брендів сільських територій; – включення сільського зеленого туризму до стимулювальних програм розвитку за напрямом пільгового кредитування та оподаткування; – прийняття необхідних нормативно-правових актів у сфері сільського зеленого туризму, зокрема закону «Про сільський та сільський зелений туризм»;

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> – активізація ринку праці та підвищення зайнятості населення; – зростання доходів місцевого населення і сільських територій загалом; – покращання інфраструктури сіл; – ефективне використання рекреаційних ресурсів, об’єктів історико-культурної спадщини та їх збереження; – популяризація української культури серед іноземців; – включення сільських територій у глобальну туристично-рекреаційну систему; – зміна екологічної свідомості населення, збереження довкілля; – покращання комунікації між сільським і міським населенням 	<ul style="list-style-type: none"> – сприяння реалізації інвестиційних проєктів розвитку сільського зеленого туризму; – участь органів місцевого самоврядування та власників туристичного бізнесу в міжнародних проєктах із розвитку туристичного потенціалу сільських територій; – формування туристичного іміджу регіонів виділенням притаманних спеціалізованих рис продукту сільського зеленого туризму; – розробка маркетингових комунікаційних стратегій у сфері сільського туризму; – співробітництво з питань спільного створення туристичного продукту та розвитку сільського зеленого туризму на сільських територіях між областями України та відповідними адміністративно-територіальними одиницями держав – членів ЄС; – адаптація нормативно-правової бази, що регулює сферу сільського зеленого туризму до стандартів, прийнятих у Європі; – визначення драйверів інфраструктурного забезпечення для розвитку сільського зеленого туризму; – залучення населення в туристичну діяльність; – популяризація використання досвіду країн європейської спільноти у веденні туристичного бізнесу в сільській місцевості; – підвищення рівня туристичного сервісу сільських садиб; – розробка концепції сільського зеленого туризму доступного для всіх (<i>accessible tourism</i>); – залучення іноземних туристів 	<ul style="list-style-type: none"> – розробки та презентації пріоритетних напрямів розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України; – розробка рекламних та інформаційних довідників про об’єкти сільського зеленого туризму територій, мобільних додатків, туристичних карт, промоційної інформації на інтернет-ресурсах; – впровадження системи брендінгу продуктів сільського туризму та маркетингових каналів поставок; – презентація послуг сільського зеленого туризму через туроператорів, агенції та інших партнерів, у тому числі іноземних; – удосконалення транспортного сполучення між обласними центрами країни, відновлення насамперед руху залізничних потягів; – встановлення відповідних знаків про історичні туристичні об’єкти та об’єкти сільського зеленого туризму вздовж доріг різного значення; – надання субсидій та впровадження соціального туристичного ваучера, який би став гарантією і підставою для отримання послуг сільського зеленого туризму для осіб з інклюзією; – підвищення якості обслуговування організацією навчань та семінарів для господарів сільських садиб; – забезпечення доступності об’єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; – організація прес-турів з рекламною метою оцінити переваги продукту сільського зеленого туризму; – участь інвестиційних проєктів у сфері сільського зеленого туризму у міжнародних ярмарках інвестиційних проєктів; – налагодження краєзнавчої екскурсійної діяльності; – участь у виставках, презентаціях, конференціях, спрямованих на розвиток сільського зеленого туризму на сільських територіях; – організація і проведення фестивалів у сільській місцевості;

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> – започаткування садибами криптотуризму; – покращання доступу до мережі Інтернет; – розробка та надання навчальних матеріалів, методичних рекомендацій, які сприятимуть впровадженню принципів сталості, конкурентних переваг та кооперації у практику обслуговування туристів; – розроблення дистанційних курсів навчання з організації сільського зеленого туризму; – створення, на рівні проектних рішень, нових зразків сільських зелених садиб та інших будівель для заданого виду туризму
Загрози (Т)	ST-стратегія	WO-стратегія
<ul style="list-style-type: none"> – продовження карантинного періоду в Україні та світі, спричиненого пандемією COVID-19; – продовження військового конфлікту України з Росією; – нові виклики для навколишнього середовища внаслідок збільшення кількості туристів; – зростаюча конкуренція серед туристських ринків країн ближнього і далекого зарубіжжя; – зниження попиту платоспроможного населення внаслідок скорочення прибутковості основних галузей економіки; – втрата туристського ринку через низький рівень туристського сервісу на селі; – виникнення некатегоризованої нічліжної бази, яка зменшуватиме якість послуг; – поступове погіршення екологічного стану внаслідок активного використання хімічних добрив виробниками сільсько-господарської продукції; 	<ul style="list-style-type: none"> – здійснення організаційно-правових заходів контролю за діяльністю суб'єктів сільського зеленого туризму; – удосконалення взаємовідносин сільських громад з представниками органів місцевої влади та підприємцями сфери сільського зеленого туризму; – екологічна освіта організаторів туристичної справи на селі та їхнє знайомство з принципами сталості, соціальної відповідальності; – забезпечення безпеки перевезення пасажирів; – забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій; – обмеження негативного антропогенного впливу на туристичні локації та природні ресурси через утворення відходів; – обмеження впливу транспорту, пов'язаного з туризмом, на навколишнє середовище. 	<ul style="list-style-type: none"> – інвентаризація історичних принад, пам'яток, туристичної інфраструктури громад; – підвищення якості та безпеки туристичних послуг обов'язковою екологічною сертифікацією та категоризації сільських зелених садиб; – часткове або повне звільнення від оподаткування суб'єктів, які впроваджують охоронні технології та відтворення природно-ресурсного потенціалу; – надання дозволу включення в собівартість туристичної продукції витрат екологічного призначення, не пов'язаних прямо з основним видом діяльності; – обов'язкове навчання всіх сільських жителів, які бажають пропонувати туристичні послуги; – постійний моніторинг навантаження на природні об'єкти; – підвищення рівня відповідальності перевізників за свою діяльність; – ремонт та підтримка у належному стані місцевих доріг; – регулювання інтенсивності туристичних потоків (антропогенних навантажень); – використання нетрадиційних джерел енергії для забезпечення потреб житлових будинків та прибудинкових споруд, інфраструктурних, санаторно-курортних, рекреаційно-туристичних об'єктів, введення розумних обмежень на використання традиційних видів транспорту;

1	2	3
<p>– недостатня ефективність діяльності відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки для розвитку рекреаційного бізнесу;</p> <p>– низький рівень безпеки туристичної діяльності в Україні</p>		<p>– зменшення використання пластикового посуду;</p> <p>– впровадження механізму обов'язкового сортування сміття;</p> <p>– адаптація чинних у нашій країні стандартів, норм та правил використання природно-ресурсного потенціалу до європейських;</p> <p>– страхування садиб та надання субсидій на відшкодування частки страхового платежу;</p> <p>– проведення економічної, екологічної та соціальної експертизи проєктів інвестування розвитку сільського зеленого туризму.</p>

* Власні опрацювання автора

Головний внесок у розвиток сільського зеленого туризму у своїх громадах мають зробити органи місцевого самоврядування. Їхнє завдання – допомагати з інфраструктурою села, організувати виставки, ярмарки, конкурси, фестивалі, постійно популяризувати історико-культурний та природний потенціал села, залучати інвестиції, тобто всі види діяльності, які приносять користь іміджу громади. Для цього в селах треба створити туристичні інформаційні пункти.

Для розвитку сільського зеленого туризму важливо популяризувати загальну концепцію зеленого туризму в ОТГ. Метою розвитку такого масштабного проєкту має стати підвищення обізнаності громадськості та формування позитивного ставлення до такого виду відпочинку. Для цього необхідно задіяти маркетингові комунікації, що викликають довіру та позитивну реакцію: PR, статті, інтерв'ю, новини, конференції, семінари, брифінги, телешоу тощо. Такі заходи мають фінансувати ОТГ, зацікавлені підприємці, банки, вітчизняні та іноземні інвестори тощо.

Інноваційне рішення для розвитку та просування продуктів сільського зеленого туризму для громад – створення туристичних кластерів, характерних сконцентрованістю на певній території взаємопов'язаних суб'єктів туристичної індустрії та інших пов'язаних з

нею галузей (транспорт, зв'язок, охорони здоров'я тощо), які взаємодіють при створенні туристичного продукту території загалом та продукту сільського зеленого туризму зокрема.

Водночас слід зауважити, що у тих країнах, де у процесі реалізації кластерної моделі були реалізовані державні програми, економіка таких галузей набула значно більшого розвитку, ніж там, де кластери створювали лише за ініціативи їхніх учасників.

Висновки. Сільський зелений туризм – один із пріоритетів подолання депресивності та посилення соціально-економічного розвитку сільських територій. Сприятливі зовнішні територіальні умови, невичерпні можливості дозвілля дають підстави розглядати подальший розвиток сільського зеленого туризму у формі малого бізнесу, який стане важливим джерелом поповнення місцевих бюджетів та розвитку соціальної інфраструктури об'єднаних територіальних громад. З іншого боку, цей вид туризму дає змогу жителям міста відпочити у природних умовах, розвивати та зберігати українські спадщину, культуру та традиції.

Підвищення привабливості туристичних дестинацій, зокрема на ринку сільського зеленого туризму, – один із можливих шляхів диверсифікації туристичних послуг на творчій

та стійкій основі. Така політика вже довела свою ефективність і успішність у ЄС.

Мета ідентифікації виду сільського туризму – вдосконалення його організаційного управління та підвищення ефективності реалізації. Тому сільський зелений туризм має бути чітко розділений на підвиди, і ці поняття мають бути закріплені законом.

Формування нового бачення сільського зеленого туризму має базуватися на маркетингових методах визначення його сильних і слабких сторін, загроз та потенційних можливостей розвитку.

Питання розвитку сільського зеленого туризму важливе та потребує подальших вивчення та розвитку.

Актуальним на сьогодні залишається дослідження формування організаційно-економічного механізму стимулювання та підтримки суб'єктів сільського зеленого туризму в контексті гармонізації та інтеграції економічної й соціальної стратегій розвитку регіонів країни. Водночас розвиток сільського зеленого туризму значною мірою залежить від багатьох зовнішніх, часом непередбачуваних, факторів, які призводять до високого ризику знищення або втрати природних ресурсів, пов'язаних з настанням форс-мажорних обставин (стихійні лиха, соціальні заворушення), тож екологічні чинники мають стати структурною частиною такого механізму.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

Бондар, К. А., 2018. Основні елементи професійної підготовки фахівців у сфері сільського зеленого туризму. *Молодий вчений*, 4.2 (56.2), с. 99–101.

Боруцька, Ю. З., Дудяк, Р. П. та Бугіль, С. Я., 2020. Формування екоосвідомості студентської молоді крізь призму екологізації туризму. *Екологічні науки*, 6 (33), с. 138–144.

Бочан, І. О., 2016. Інтеграційні процеси кластеризації у туризмі: публічноприватне партнерство. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму*, 11, с. 59–65.

Бугіль, С. Я., 2020. Кластерний підхід у розвитку сільського зеленого туризму. *Economic Development: Global Trends and National Peculiarities. Collective monograph. Poland: «Publishing House «Baltija Publishing»»*.

Бугіль, С. Я., 2020. Smart-технології в системі підготовки фахівців з туризму у системі дистанційного навчання. *Перспективи розвитку сучасної науки та освіти: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.*, Львів, Україна, 15–16 червня 2020 року. С. 23–27.

Горішевський, П. В., Васильєв, В. П. та Зінько, Ю. В., 2003. *Сільський зелений туризм: організація гостинності на селі*. Івано-Франківськ: Місто-Н.

ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» [online] Доступно: <https://www.greentour.com.ua/> [Дата звернення 01 червня 2022].

Демко, В. С., Кальченко, С. В., 2019. Стратегічні напрямки розвитку туристичної галузі в Запорізькій області. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, 1 (39), с. 121–128.

Дудяк, О. А., Славіна, Н. А. та Гуменюк, І. І., 2018. Вплив польського досвіду на розвиток сільського туризму в селах України. *Агроекономіка*, 24, с. 10–13.

Дутка, Г., Савіцька, О., Савіцька, Н., 2019. Кластерний аналіз діяльності суб'єктів туристичної діяльності: регіональний аспект. *Економічний аналіз*, 29 (1), с. 115–125.

Європейська федерація сільського туризму – RURALTOUR. [online] Доступно: <https://www.ruraltour.eu/> [Дата звернення 02 червня 2022].

Замора, О. І., 2019. Перспективи розвитку зеленого туризму в об'єднаних територіальних громадах. *АГРОСВІТ*, 20 [online] Доступно: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2019/17.pdf. [Дата звернення 01 червня 2022].

Івашина, Л. П., 2021. Порівняльний аналіз зарубіжного та українського досвіду публічного регулювання розвитком сільського зеленого туризму. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 1643 [online] Доступно: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/36.pdf [Дата звернення 01 червня 2022].

- Кифяк, В. Ф., 2003. *Організація туристичної діяльності в Україні*. Чернівці: Книги-XXI.
- Кожухівська, Р. Б., 2020. Підвищення конкурентоздатності туристичної дестинації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, 1, с. 160–164.
- Концепція розвитку сільських територій*: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 995-р., в поточній редакції від 15.12.2020, 2020 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text>. [Дата звернення 01 червня 2022].
- Корчинська, О. О., 2015. Проблеми розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 12 (2), с. 60–63.
- Любіцева, О. О. та Третяков, О. В., 2012. Типізація дестинацій. *Географія та туризм*, 17, с. 3–9.
- Оппельд, Л. І. та Гордіян, А. О., 2014. Міжнародний досвід зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, 1 [online] Доступно: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2667> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Пилипенко, Г. М., Прушківська, Е. В. та Кусакова, Ю. О., 2016. Компаративний аналіз розвитку зеленого туризму в Україні та світі. *Економічний вісник*, 3, с. 145–153.
- План заходів на 2021–2023 рік щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму*: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 84-2021-р, в поточній редакції від 15.09.2021, 2021 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/84-2021-%D1%80#Text> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Про зайнятість населення*: Закон України № 5067-VI, в поточній редакції від 27.05.2022, 2022 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Про особисте селянське господарство*: Закон України № 742-IV, в поточній редакції від 15.08.2020, 2020 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Про сільський та сільський зелений туризм*: Проект Закону України № 5206 від 05.03.2021, 2021 [online] Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71321 [Дата звернення 01 червня 2022].
- Про туризм*: Закон України № 324/95-ВР, в поточній редакції від 16.10.2020, 2020 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Про утворення Організаційного комітету із питань реалізації проектів «Магніти України»*: Постанова Кабінету Міністрів України № 149-2020-п, в поточній редакції від 31.10.2020, 2020 [online] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/149-2020-%D0%BF#Text> [Дата звернення 01 червня 2022].
- Романюк, І. А., 2015. Системно-структурні дефініції категорій у галузі сільського зеленого туризму: узагальнення та використання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*, 15 (3), с. 29–31.
- Сақун, А. Ж. та Гақал, Т. О., 2020. Формування системи інфраструктури сільського зеленого туризму в Україні. *Агросвіт*, 7, с. 97–101.
- Снітинський, В. В., 2017. Завдання та перспективи інноваційного розвитку вищої аграрної освіти України. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. форуму, присвяченого пам'яті інженера Ярослава Зайшлого*, 20–22 вересня 2017 р. Львів: Ліга-Прес.
- UNWTO [online] Доступно: <https://www.unwto.org/> [Дата звернення 02 червня 2022].

Стаття надійшла 03.06.2022

